Partea I 130 de ani de Arhitectură în România

Un scurt istoric al Școlii de Arhitectură

Anul acesta s-au împlinit 130 de ani de la înființarea Societății Arhitecților Români, momentul de fundamentare al profesiei de arhitect și preambul al profesionalizării meseriei prin deschiderea cursurilor primei Școli de Arhitectură din România. Condusă de arhitecții George Sterian și Ion Socolescu, aceasta a funcționat pentru câțiva ani, începând cu 1892, ca școală privată sub auspiciile Societății Arhitecților Români, pentru ca mai apoi să fie oficializată ca învățământ de stat, stând la baza formelor ulterioare de învățământ. Universitatea de Arhitectura şi Urbanism 'Ion Mincu' este continuatoarea formelor succesive de învăţământ de arhitectură iniţiate în 1892 (dar şi în 1864).

Premisele Școlii de Arhitectură

Învăţământul de arhitectură începe în Bucureşti înainte de modernizarea oraşului prin două şcoli: „Şcoala de Belle arte", înfiinţată în noiembrie 1864 şi "Şcoala de Ponţi şi Şosele, de Mine şi Arhitectură", înfiinţată pe 1 octombrie 1864.

La primele proiecte de infrastructură (amenajarea Dâmboviței, iluminatul stradal, etc.) a contribuit și arhitectul Bucureștiului, Gaetano Burelli, dar acesta a rămas în umbra altor arhitecți și, în special, a lui Alexandru Orăscu. Colaborează cu acesta pentru deschiderea Bulevardului Academiei, verifică devizele pentru clădirea Academiei, amenajează Muzeul din Palatul Academiei și predă în acest palat în calitate de prim profesor de arhitectură al Școlii de Belle-Arte. Această ultimă onoare o împarte, de fapt, cu arhitecții Alexandru Orăscu și Carol Benisch.

Şcolile naţionale de Bele-Arte din Bucureşti şi Iaşi aveau cursuri speciale de arhitectură, organizate în secţii independente, cu o durată de trei ani. Conform monografiei lui Gr.

Ionescu, cele două secţii au fost conduse şi deservite de un singur profesor: cea din Bucureşti de Gaetano Burelly (ian. 1865 - aug. 1866) şi cea de la Iaşi de C. Bosie (nov. 1867-sept. 1876). [1]

Pe 1 august 1866 a fost anulat bugetul alocat şcolilor de Belle Arte. Ca urmare, în aprilie 1867, secţia de arhitectură nu mai avea elevi. Acesta a fost contextul la care se referea arhitectul Al. Orăscu în «Monitorul Oficial» din 16 februarie 1894: "Eu am fost cel dintîi care am înfiinţat o asemenea şcoală [de arhitectură] pe spesele mele, pe care am susţinut-o vreo doi ani, dar care a trebuit să se închidă din cauză că nu mi-a dat nimeni concursul." (Oliver Velescu. Ingineri şi arhitecţi. O discuţie din anul 1894 în jurul acestei teme. Arhitectura, nr. 3, 1976, p. 60).

Conform unei scrisori inedite a lui Sp. Cegăneanu către Grigore Ionescu [2] şi pe baza unor „informaţii întâmplătoare" culese de acesta, secţia din Bucureşti ar fi funcţionat timp de 4 ani, suficienţi pentru pregătirea a şapte arhitecţi, dintre care îi menţionează pe Toma N. Socolescu (fratele lui I. Socolescu şi tatăl lui Toma T. Socolescu) şi pe Paul Petricu. După această promoţie, din 1868, secţia din Bucureşti îşi încetează cursurile. În aceşti 4 ani, secţia din Bucureşti a funcţionat în clădirea veche a Universităţii Bucureşti, la ultimul etaj. Aici au predat: Alexandru Orăscu, Carol Benisch, Theodor Aman, Fr. Stork.

Conform lui Gr. Ionescu "clasul" de la Iaşi era destinat "studiului picturii". La Bucureşti printre elevii clasului de arhitectură s-au numărat Alexandru Freiwald, Muncius și Toma N. Socolescu. Acesta din urmă a fost admis la Bucureşti în 1867, la propunerea ministerului (pentru că avea studii superioare de matematică), dar nu îşi termină studiile pentru că secţia se desfiinţează din lipsă de elevi.[3]

Arhitectul Carol Benisch afirma şcoala a funcţionat un an şi jumătate, studenţii aveau cunoştinţe reduse, iar el a fost unul dintre profesori. Iar Petricu recunoştea că Benisch este vechiul său profesor și deci că a fost, și el, unul dintre studenţii Şcolii.[4]

Deci Gaetano Burelly nu a fost singurul profesor. Este plauzibil să fi predat desenul ornamental Aman şi Stork (profesori la Belle Arte) iar Benisch şi Orăscu erau colaboratori. Este puţin probabil, însă, ca secţia să fi funcţionat mai mult de un an şi opt luni şi deci nu avea timp ca să producă arhitecţi diplomaţi. Paul Petricu a studiat parţial la Şcoala de Belle

Arte, secția de arhitectură și apoi a învățat lucrând sub conducerea arhitecților Alexandru Orăscu și Carol Benisch (foștii săi profesori)[5].

"Şcoală de Ponţi şi Şosele, de Mine şi Arhitectură" a fost mai prolifică pentru că ingineria era o meserie recunoscută de societate şi de părinţii viitorilor studenţi. Aceasta a fost înfiinţată pe 1 octombrie 1864 şi a dispărut după abdicarea lui Cuza în 1866. Şcoala este continuată, în timpul domniei lui Carol I, de „Şcoala de Poduri, Şosele şi Mine" şi de „Şcoala de Conductori de Poduri şi Şosele" (1868 –1881). Ion Mincu este absolvent al acestei şcoli în 1875 cu diplomă de inginer.

1892-1897 Şcoala Societăţii Arhitecţilor Români

Ștafeta învățământului de arhitectură a fost preluată de Şcoala de Arhitectură a Societăţii Arhitecţilor Români, aprobată în august 1892, şi condusă de Ion Socolescu şi George Sterian. Viitoarea Şcoală a beneficiat de o donaţie de 3000 de lei din partea lui Sterian, fost coleg al lui Mincu şi deputat de Bacău.[6]

Un rol decisiv în impulsionarea proaspăt înființatei Societăți pentru înființarea, pe cheltuiala sa, a unei școli de arhitectură l-a avut Ion Socolescu: "Parcă i-aud: Mă Iancule! - lui Socolescu, - Vrei să faci şcoală de arhitectură în Bucureşti. Bă! mai las-o sa ne aranjăm noi întâi - vre-o 10-20 ani, şi pe urmă s'o facem ; că ăştia o să ne mănânce... Da de unde, cu Socolescu nu se putea vorbi... şi şcoala a fost înfiinţată ; profesori, ei, bătrânii - fără leafă fără nimic ; localul îl plăteau tot ei, încălzitul şi toate cheltuielile le susţineau tot ei" (Cristofi P. Cerchez. Din trecutul Societăţii Arhitecţilor Români. Arhitectura, 1941). Este posibil ca insatisfacția fratelui mai mare al lui Socolescu, Toma N. (membru fondator al S.A.R.), care nu a apucat să termine Școala de arhitectură pe care o începuse în 1867, să fi jucat un rol în determinarea sa.

Ministerul Cultelor şi Instrucţiei Publice i-a acordat Şcolii o subvenţie anuală de 5000 de lei. Şcoala a funcţionat la început la etajul unui imobil de pe Bdul. Elisabeta, apoi într-un imobil cu etaj de pe strada Scaune. Imobilul de pe Bd. Elisabeta 91 "peste drum de farmacia Turinger, deasupra cofetăriei Bresson" pare să fie o construcţie existentă încă, de pe actualul Bd. Kogălniceanu (probabil anexele din curtea imobilului). Localul din strada Scaune (acum N. Filipescu), ca şi următorul de pe strada Teilor nr. 3 (în prezent str.

Scaune), nu au fost identificate ca amplasament.[7] Profesorii Şcolii, aleşi din cei 20-24 de membrii ai Societăţii (I. N. Socolescu, Gh. Sterian, St. Ciocârlan, N. Mihăescu, T. Dobrescu), au predat gratuit. "Planşetele erau apoi cercetate de către comisia profesorilor şi fiecare elev îşi primea nota respectivă. După predarea şi judecarea de către juriul profesorilor — povesteşte unul din elevi, I. D. Traianescu, devenit ulterior profesor de arhitectură — toţi elevii se îngrămădeau la uşa cancelariei ca să-şi citească numele pe listele celor evidenţiaţi. Listele erau citite cu glas tare de către unul din elevi, timp în care ceilalţi aşteptau nerăbdători să-şi audă numele. Numele unuia sau altuia din viitorii arhitecţi apărea cînd pe listele de la „desen ornamental" sau „modelaj", cînd pe listele proiectelor de arhitectură care obţinuseră o menţiune. Urale nesfîrşite încheiau citirea ; ele se continuau în atelier cu cîntece şi explozii de veselie, ca după o izbîndă. În această atmosferă de muncă şi voioşie se desfăşurau lucrările de atelier şi cursurile primei şcoli de arhitectură.

Arhitectul Gheorghe Sterian, ca şef de atelier, corecta proiectele şi preda estetica, istoria şi teoria arhitecturii, ilustrîndu-şi lecţiile prin exemplificări desprinse din călătoriile îndelungate ce întreprinsese. Ion Socolescu, şeful celui de al doilea atelier, corecta şi el proiectele şi preda edilitatea şi igiena clădirilor; el îndeplinea totodată şi funcţia de director al şcolii. Inginerul Petre Paşcanu preda construcţia mecanică şi rezistenţa materialelor, iar inginerul N. Cutzarida preda tehnologia materialelor de construcţie." (Şerban Orăscu, Nicolae Mihaileanu. Alexandru Orăscu. Bucureşti: Tineretului, p. 162-3)

„Şcoala Societăţii a fost desfiinţată, iar elevii au rămas în vânt. Deoarece Direcţia şcoalei s'a dezinteresat de noi, şi a rămas să ne descurcăm singuri. Intervenţia noastră la minister a găsit oarecare înţelegere, deoarece ni s'a concedat să fim admişi la concursul de admitere în şcoala, avantaj doar pentru cei care aveau patru clase de liceu în loc de 6 cât se cerea la şcoala statului. Deci nici o valorificare a studiilor deja făcute, care în orice caz, în ce priveşte activitatea de atelier era destul de importantă." (Sp. Ceganeanu, scrisoare inedită)

1897-1904 Şcoala Naţională de Arhitectură la Belle-Arte

În 1897 ministrul Spiru Haret decide oficializarea şcolii particulare a Societăţii Architecţilor Români. *Şcoala* funcţionează tot ca o secţiune a Şcoalei de Arte Frumoase, şi are în jur de 40 de studenţi. Noua Secţiune s-a instalat în vechiul local din str. Biserica Enei, devenit

proprietatea Statului. La închidere Şcoala de Arhitectură a Societăţii Arhitecţilor eliberează diplome de conductori de lucrări singurei sale promoţii. În conformitate cu autorizaţia sa de funcţionare, semnată de Ministrul Cultelor - Cristu Negoescu, aceşti conductori "nu dau niciun drept faţă cu diferitele servicii publice ale statului".[8]

Acelaşi ministru înfiinţează în 1904 *Şcoala superioară de arhitectură din Bucureşti*, instituţie independentă sub conducerea lui E. A. Pangrati (până în 1931). Primii profesori ai şcolii erau marii arhitecţi ai vremii: Ion Mincu, Petre Antonescu, Gr. Cerkez, N. Ghika-Budeşti, arhitecţii care au creat stilul naţional.[9]

Şcoala a fost un laborator al stilului românesc. Stilul românesc a fost o ambiţie a profesorilor creatori ai Şcolii şi unul dintre idealurile acesteia. Şcoala a încetăţenit practica releveelor (din 1903 obligatorii pentru ultimul an) care ofereau un vocabular pentru noul stil. Proiectele în stil românesc începeau din anul III şi se bazau pe un fond de elemente clasice asimilate anterior. Pentru unele teme de studiu le erau prezentate studenţilor "atât soluţii clasiciste cât şi variante în "stil românesc".[10]

Cu toate acestea, programele pentru clădiri administrative în "stil românesc" apar abia după 1910. Pentru realizarea monumentalului se recurge la eclectismul concepţiei şi al formelor.[11]

Şcoala Superioară de Arhitectură era condusă de un director şi un consiliu profesoral compus din 8 profesori. Ea prelua fără modificări secţia de arhitectură care funcţionase în cadrul Şcolii de Belle-Arte. Şcoala Superioară de Arhitectură va funcţiona cu o singură întrerupere de 3 ani - între 1916 şi 1919 - până astăzi, schimbându-şi doar numele şi poziţia în structura învăţământului românesc.

Din anul 1898 pînă în 1912, Şcoala a funcţionat în casa Ghermani (laboratorul de fiziologie al doctorului Vitzu), din strada Biserica Enei. Din 1912, odată cu începerea lucrărilor la Palatul Şcolii de Arhitectură, Casa Ghermani a adăpostit doar atelierele de desen şi modelaj ale şcolii, servind totodată şi ca local de judecare şi expoziţie a lucrărilor elevilor, după cum atestă fotografiile de epocă (Expozitie cu proiectele Şcolii de Arhitectură, 1913) şi studiul lui Grigore Ionescu (75 de ani de învăţământ superior de arhitectură: studiu monografic. Bucureşti, 1973, p. 96)".

Fotografie din 1913 cu sălile de expoziţie improvizate în Casa Ghermani

„De la înfiinţarea Şcolii de arhitectură ca formă de învăţământ superior de specialitate sub controlul Societăţii Arhitecţilor Români (S.A.R.), în intervalul 1892-1897 Şcoala de arhitectură a fost adăpostită în câteva alte clădiri, închiriate şi lipsite de condiţii corespunzătoare pentru activităţile specifice. Astfel, între 1892-93 şcoala a funcţionat într-o casă din piaţa Mihail Kogălniceanu. Un an mai târziu şi-a desfăşurat activitatea într-o fostă casă boierească de pe strada Nicolae Filipescu. În anii 1894-95 sediul şcolii era mutat într-o casă din apropierea bisericii Scaune (Str. Teilor Nr. 3) (George Sterian şi studenţii primei Şcoli de Arhitectură din Bucureşti). În 1895 şcoala era mutată din nouă, de această dată pentru o perioadă de doi ani, până în 1897, într-o fostă casă de târgoveţ de pe strada Banu Mărăcine, colţ cu strada Bărăţiei. În toată această perioadă şcoala a fost condusă de arhitectul Ion N. Socolescu, corpul de profesori titulari fiind compus din 13 membri. Această şcoală care a funcţionat practic în sistem privat cu girul S.A.R., a fost oficializată ca învăţământ de stat, sub denumirea de „Şcoala Naţională de Arhitectură”, secţie a Şcolii de Belle-Arte din Bucureşti, prin reforma învăţământului iniţiată de ministrul Spiru Haret, în decembrie 1897.

Ion Traianescu vorbeşte despre două corpuri ale Casei Ghermani: un corp principal cu parter şi etaj, unde se aflau cancelaria, secretariatul şi vreo 2-3 săli de curs şi o anexă umedă şi întunecoasă, tot cu parter şi etaj. La parterul anexei se ţinea desenul şi modelajul şi la etajul acestei anexe în forma literei „L” erau două ateliere (şi săli de proiecte) care comunicau cu

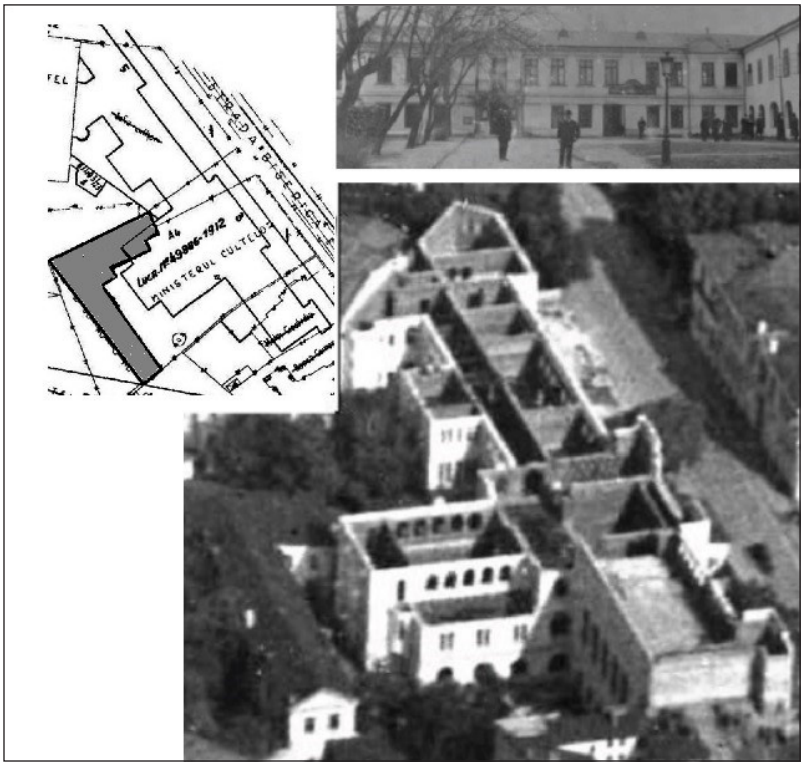
George Sterian şi studenţii primei Şcoli de Arhitectură din Bucureşti

corpul principal. (I. Traianescu. Fresca înaintaşilor noştri[i]. Arhitectura, 1941, p. 109). După această descriere, clădirea din fotografia păstrată în arhiva CED este anexa Casei Ghermani, casă care a fost demolată în 1912 la începerea construcţiei. O parte a anexei a supravieţuit cel puţin până la finalizarea clădirii noi a Şcolii în 1927. O fotografie din dosarul aferent demolării aripii de est (din noiembrie 1966, păstrat la arhiva Institutului Naţional al Patrimoniului) sugerează că o parte din clădirea veche (anexele Casei Ghermani) a fost păstrată, în imediata apropiere a corpului cu amfiteatrul şi actualul muzeu, până în 1966 (Fotografie din curtea IAIM în 1965, dosar INP demolare).

Curtea IAIM, 1965, dosar INP demolare

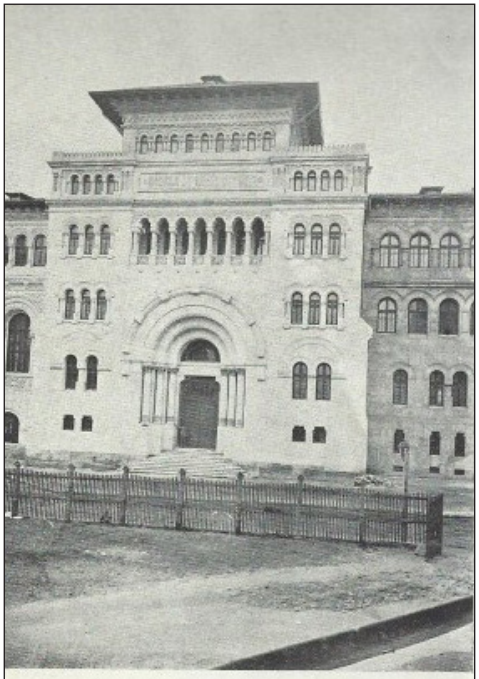
Situaţia poate fi comparată cu cea din fotografia aeriană din 1927 cu Piaţa Universităţii. În ambele putem recunoaşte şi clădirea Societăţii Liedertafel care va fi demolată, tot cu ocazia extinderii în 1966.

Dreapta sus este o fotografie a localului vechi din str. Biserica Enei, stânga sus este un plan cu cele două locaţii ale Şcolii (bazate pe planul un plan din revista Urbanismul din 1936), iar jos este o fotografie făcută de un avion german de recunoaştere prin 1916-1918 (disponibilă la adresa *muzeuldefotografie.ro*). Din imagini reiese că forma clădirii a fost determinată de spaţiul disponibil şi de clădirile învecinate.

Între 1904 şi 1912 şcoala a funcţionat tot în sediul de pe strada Biserica Enei, după începerea lucrărilor la noul local aici funcţionând doar atelierele de desen şi de modelaj, ele servind totodată şi ca local de judecare şi expoziţie a lucrărilor elevilor, restul activităţilor– inclusiv atelierele de proiectare – fiind mutate într-o clădire pe actuala stradă G-ral Brezoianu în vecinătatea Palatului „Universul”, unde au rămas până în anul 1925, aşadar până după inaugurarea parţială (1924) a sediului construit după proiectul lui Grigore Cerkez”[12].

Clădirea a fost inaugurată parţial în 1924 şi terminată în 1927, anul în care s-a săvârşit din viaţă şi autorul ei.[13] Inaugurarea din 1927 nu a însemnat sfârşitul lucrărilor, ci doar intrarea în folosinţă a clădirii.

Portalul Palatului Şcoalei de architectură (neterminat).
Le portal du palais de l'École d' Architecture. — Frontdoor of the Palace of the Architecture School (non endet). — Das Portal der Architekturschule (im Bau).

Fotografie din revista România ilustrată, februarie 1928).

Expoziția generală din 1906

Majoritatea surselor observă importanța Expoziției din 1906 pentru afirmarea stilului național. Nu se insistă suficient asupra afirmării primei generații de studenți a Școlii de Arhitectură în cadrul acesteia. Arhitecții Ștefan Burcuș și Victor Ștefănescu (arhitecți diriginți ai expoziției) au fost și studenți ai școlii private a S.A.R., pe care nu al doilea o abandonează însă. Pleacă amândoi să studieze la Paris, Ștefan Burcuș în calitate de bursier.

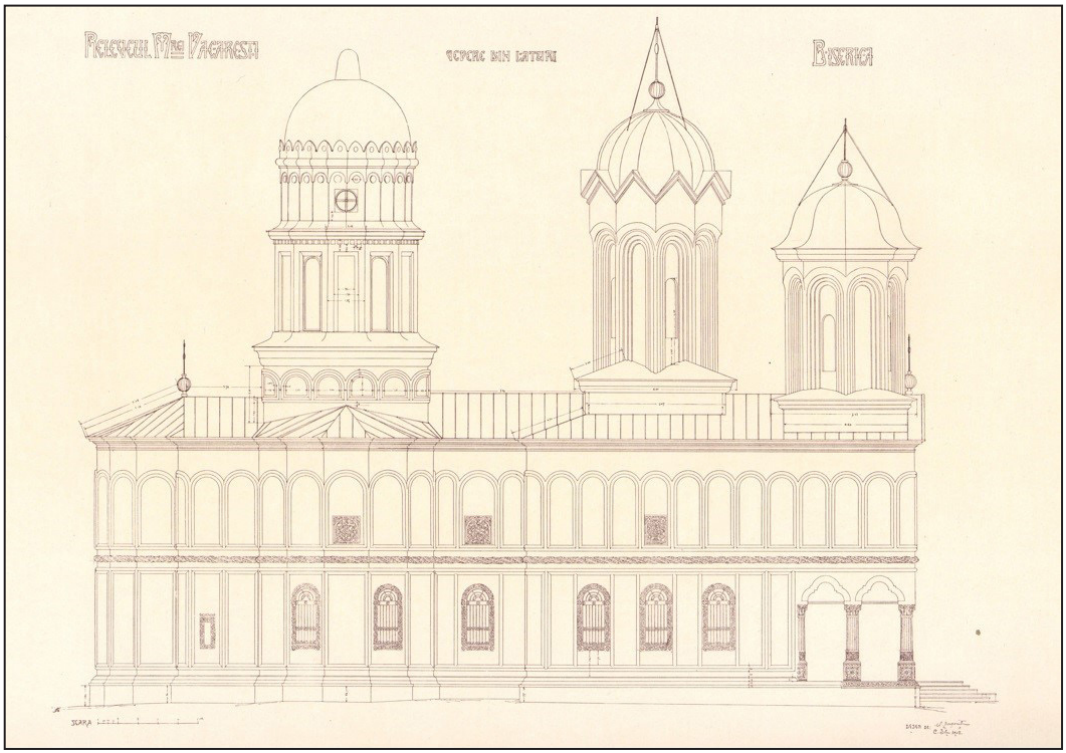
"Numai elevii Burcuş, Petculescu, au obţinut certificatul de absolvenţi ai secţiei de arhitectură cu cari au urmat studiile la Paris, ei având la bază şcoala de conductori de pe lângă şcoala de poduri şi şosele din Bucureşti." (I. D. Trajanescu. Fresca înaintaşilor. Arhitectura, 1941, p. 107).

În același timp, profesorii Ştefan Burcuş și Ion Berindey din cadrul Școlii de Arhitectură, aveau funcții decisive: primul era arhitect șef, iar al doilea era inspectorul general al Expoziției din 1906.

Personalului ajutător al biroului ad-hoc de arhitectură al Expoziției (alcătuit din Ştefan Burcuş, Victor Ştefănescu, Ion Berindey) era format din arhitecți și desenatori din cadrul Școlii de Arhitectură, foști colegi ai lui Burcuș și Ștefănescu. (Spridon Cegăneanu. Prima manifestare de arhitectură românească. Expoziția din 1906, Arhitectura 1941, pp. 102-103). Printre aceștia se numărau nume ca: Scarlat Petculescu, Ion Trajanescu, Radu Ștefan, Dumitru Hârjeu, Gheorghe Lupu, Alexandru Zagoritz, Ilie Popescu (Mathe Moise. "1800-

1918 în arhitectura românească". Arhitectura, 1991, nr. 3-4, p. 74). Printre desenatorii-arhitecți din Școala de Arhitectură care au lucrat la Expoziție, îi putem aminti pe foștii studenți: Stelian Galatis, Nicolae Dobrescu, Moise Goldman (mai târziu Galia).

Tot cu ocazia Expoziției din 1906 a avut loc prima expoziție a Școlii de arhitectură, organizată în Palatul Artelor dela Filaret. Expoziția aceasta conținea câteva relevee dar nu știm mai mult decât atât. Știm însă că a doua expoziție a Școlii a fost organizată în rotonda Ateneului Român în aprilie 1908. În cadrul expoziției de la Ateneu au fost expuse lucrările anuale ale elevilor, dar şi releveurile câtorva biserici şi mănăstiri (Văcăreştii, Arnota, Antim, Bălteni-Ilfov, o biserică din Putna şi Sf. Ioan-cel-Mare din Piatră). Releveele respective au fost lucrate sub conducerea d-lui profesor I. Mincu şi au fost publicate într-un volum abia în 1926.(Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, 1908, anul I, p. 6, pp. 92-93).

Releveul Mănăstirii Văcărești, Iotzu și Zagoritz, 1908

Corpul Vechi al Şcolii de Arhitectură

Clădirea nouă a Şcolii, începută în 1912 de inginerul Grigore Cerkez şi terminată în 1927 este un reper al stilului neoromânesc de factură istoristă. Clădirea trebuia să le dea studenţilor o idee despre idealurile arhitecturale ale vremii.

Clădirea Şcolii de Arhitectură are o notă originală în cadrul stilului neoromânesc: o faţadă monumentală realizată integral din piatră, care-i conferă clădirii un aspect de cetate. Etapele construcţiei au fost sculptate în piatră, aproape de portalul Şcolii. În prima etapă 1912-1915, constructor a fost arh. Simion Vasilescu (din prima promoţie a Şcolii), iar în a doua 1920-1927, constructori au fost arh. Const. şi Nicolae Dobrescu.

Lucrarea nr. 49866 / 1912 a Ministerului Cultelor a fost coordonată de arhitectul diriginte Grigore Cerkez împreună cu arhitectul secund Iorgu Ciortan (doi profesori ai Şcolii). Acesta din urmă era profesor de desen ornamental şi putem presupune că lui i se datorează detaliile bogate ale clădirii.

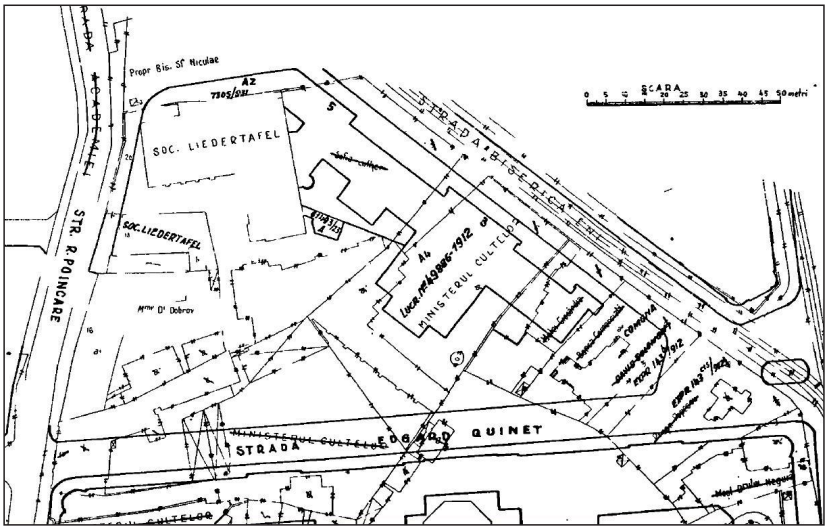
În prima etapă de proiectare a clădirii a fost contactat Ion Mincu care însă a solicitat un interval mare de studiu (2 ani) pentru începerea lucrării. (Toma T. Socolescu, *Fresca arhitecţilor care au lucrat în România în epoca modernă: 1800-1925*, Ed. Caligraf Design, 2004, p. 73). În 1912 Mincu era destul de bolnav, este anul în care acesta moare. Grigore Cerkez, cel care este desemnat în final cu întocmirea planurilor, apelează la un colaborator al său şi epigon al lui Ion Mincu, Alexandru Clavel.

Pentru casa Dissescu de exemplu, Alexandru Clavel, a preluat mare parte din munca de proiectare, realizând şi interioarele acesteia. Alexandru Clavel moare în 1916, dar se pare că ar fi contribuit şi la compunerea faţadei Şcolii. Toma T. Socolescu considera că poate fi întrevăzută contribuţia lui Clavel la turnul (de culă) din stânga faţadei[14]. Se poate observa că acest turn a fost modificat faţă de proiectul inițial din 1912.

Conform lui Toma T. Socolescu, Ermil Pangrati a profitat de faptul că era ministru al Lucrărilor Publice în 1912 (în guvernul conservator condus de Titu Maiorescu), pentru a începe rapid construcţia sediului Şcolii de Arhitectură. În acest scop sunt inițiate exproprieri printre vecinii Şcolii de Arhitectură.

Planul clădirii proiectate de inginerul arhitect Grigore Cerkez a fost determinat de spaţiul disponibil şi de clădirile învecinate. Curtea Casei Ghermani (localul vechi al Şcolii de

Arhitectură) a fost extinsă pentru noua construcţie prin exproprierea lui Sofia Luther la stânga, până la limita imobilului Societăţii Liedertafel (strada Academiei nr. 20, arh. Johann Schlatter) şi la dreapta prin exproprierea lui Matei Ciocârdia (casa proiectată de Ion Socolescu, amintită în Toma T. Socolescu, *Fresca arhitecţilor care au lucrat în România în epoca modernă: 1800-1925*, Ed. Caligraf Design, 2004, p. 77), a Băncii Comerciale (1895, arh. M. Schapiro) şi a proprietăţii Popescu (expropr. 143 / 1912). (Planuri de urbanism cu str. Edgar Quinet, Urbanismul, iulie-septembrie 1936, p. 292)

Plan urbanistic Universitate, Urbanismul, iulie-septembrie 1936, p. 292 [15]

Palatul Şcolii de Arhitectură se termina cu un calcan, aproape de intersecţia străzilor Edgar Quinet şi Enei. Odată cu deschiderea str. Edgar Quinet, stipulată în planurile de aliniere din 1914, se creează şi o mică insulă pietonală. Aceasta este menţinută până în 1956 sau chiar până în 1977. Pe lângă aceasta cele două străzi (Edgar Quinet şi Enei) comunicau cu Bulevardul Colţea (Universitatea București, Arhiva bibliotecii UAUIM).

Palatul nou al Universităţii Bucureşti, anii 30

Palatul Şcolii de Arhitectură a contribuit, alături de extinderea Universităţii Bucureşti (pe spaţiul grădinilor plasate pe extremităţile acesteia, dintre care una botanică), la modelarea urbană a spaţiului din apropierea Marii Intersecţii. În preajma intersecţiei urmau să fie adăugate şi alte instituţii importante precum Primăria (pe spaţiul actual al Teatrului Naţional) sau o catedrală care în 1885 se propunea să fie plasată la intersecţia străzii Colţea cu Bulevardul Academiei[16].

Palatul proiectat antebelic al Şcolii de arhitectură avea ca obiectiv afirmarea Şcolii şi a breslei arhitecţilor prin poziţionarea sa centrală şi prin dimensiuni, dar şi prin materialele folosite. Piatra masivă folosită pentru faţade a creat nişte probleme structurale care au necesitat colaborarea lui Gr. Cerkez cu un fost elev al acestuia: inginerul Emil Prager. Aşa cum nota Prager în memoriile sale, fostul său profesor i-a cerut un preţ mai mic pentru realizarea proiectelor pentru planşeele de beton armat (Nicolae Şt. Noica. *Emil Prager - un model: din istoria construcţiilor româneşti*. Bucureşti: Maşina de scris, 2004, p. 33). Acest

lucru se datora costurilor însemnate ale lucrărilor care trebuiau să se încadreze, totuşi, în bugetul oferit de Minister.

În timpul războiului cursurile au fost temporar întrerupte. În septembrie 1918, Ministerul Instrucţiunii Publice şi al Cultelor a aprobat redeschiderea şcoalei în vechiul local din Biserica Enei, cel din Brezoianu fiind încă rechiziţionat. În spaţiul din Biserica Enei au fost redistribuite spaţiile "Parter: fosta bibliotecă va servi ca sală de clasă, iar atelierul şi depozitul rămîn la dispoziţia d-lui profesor Filip Marin pentru modelaje şi modele. La etaj: prima sală pentru desemn ornamental, cele două următoare pentru proiecte şi desemne arhitecturale iar sala din fund pentru a doua clasă de cursuri". Lucrurile au intrat în normal "reinstalîndu-se şcoala în localul său din strada Brezoianu nr.12, după evacuarea Bulgarilor şi Germanilor". [17]

În 1916 obţine diploma nr. 55 arhitectul Iorgu Ciortan. Lucrările de construcţie erau suspendate la această dată, aşa că participarea sa la proiect poate fi estimată în etapa de construcţie de după război, etapă în care vor fi clarificate şi detaliate ornamentele interioare şi exterioare ale clădirii. Rolul lui Ciortan trebuie să fie fost acela de desenator, dar şi unul de compoziţie pentru anumite elemente.

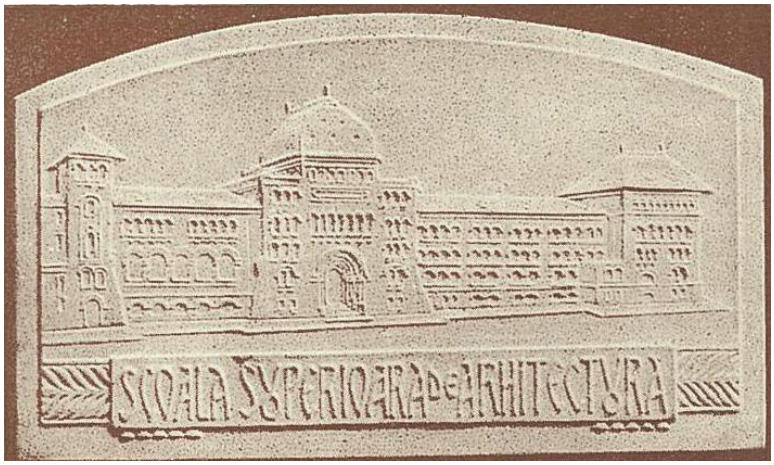
Iorgu Ciortan (1890-1973), fratele mai mic al lui Statie Ciortan, a fost profesor de desen ornamental în Şcoala de arhitectură, diplomat în 1916. Iorgu s-a născut în Roşiuţa, jud. Mehedinţi la fel ca fratele său mai mare, Statie Ciortan.

Uşa monumentală a Şcolii de arhitectură a fost realizată după desenul lui Iorgu Ciortan şi sculptată de C. M. Babic. Nu este exclus ca arhitectul secund Iorgu Ciortan să fi proiectat şi alte elemente ornamentale ale clădirii: faţada sculptată, balustrade, coloane, etc. Numai o parte din faţadă a fost sculptată (cea stângă) iar inaugurarea din 1927 a clădirii s-a făcut înainte ca toate lucrările interioare să fie terminate. Se pare că urmau să fie sculptate amândouă. Decoraţiunile au fost realizate de firma G. Tomat & Co după zidirea pietrei pe faţadă.

Sculptorul Constantin Babic era unul dintre cei mai buni sculptori bisericeşti din ţară după cum estima Vasile Pocitan. (Notiţe istorice asupra Bisericii Sfinţii Voievozi din Bucureşti, 1904, p. 66, 76). Era fiul decedatului sculptor român Mihail Babic, studiase în ţară şi în străinătate şi realizase mobilier pentru bisericile Amzei, Delea-Veche, Teilor şi Sf. Voievozi

din Bucureşti. Troiţa de lemn pentru mormântul arhitectului Ion Mincu a fost executată în 1920 de arhitectul State Baloşin şi de sculptorul Constantin Mihail Babic (G. Bezviconi. Cimitirul Bellu din Bucureşti , muzeu de sculptură şi arhitectură. Buletinul Monumentelor Istorice, nr. 1, 1958, p. 189)

Portalul de tip romanic este flancat de nişte colonete româneşti care încadrează uşa sculptată cu aspect bisericesc. Uşa supradimensionată şi portalul influenţează configuraţia faţadei dinspre strada biserica Enei. După 1922 (anul plachetei desenate de C. Iotzu) proiectul suferă unele modificări la nivelul acoperişului, dar uşa şi portalul rămân neschimbate, ca parte a ambiţiilor monumentale ale clădirii (Cristina Claudia Popescu. Identităţi naţionale arhitecturale în Muzeul Universităţii de Arhitectură şi Urbanism „Ion Mincu" din Bucureşti, Revista muzeelor, nr. 1, 2017).

Fotografie cu plachetă aniversară (1897-1922) din 1922 cu perspectiva Şcolii de arhitectură (revista Arhitectura 1924, p. 34)

Modificarea acoperişului central în funcţie de acoperişul turnului-culă a atras nişte modificări la nivelul loggiei. Deşi supradimensionată în raport cu sursele de inspiraţie (Palatul Mogoşoaia, Mânăstirile Hurez şi Văcăreşti), clădirea deservea ambiţiile instituţiei: "Construită trainic din piatră făţuită, cu părţi bogat ornamentate, clădirea ocupă o suprafaţa utilă de peste 2500 m. p. şi cuprinde vaste ateliere de proiectare, două pentru desen şi modelaj, două săli de cursuri, un mic amfiteatru, o sală spaţioasă de expoziţii, o mică bibliotecă şi toate anxele administrative cerute de un program ambiţios ce

prevedea sporirea numărului total al studenţilor către cifra de 300, ideal greu de realizat în acea vreme." (Grigore Ionescu, 75 de ani de învăţământ superior de arhitectură: studiu monografic. Bucureşti, 1973, p. 56)

Chiar dacă la nivelul proiectării nu au fost implicaţi foştii studenţi ai şcolii, cu excepţia lui Iorgu Ciortan, printre constructori s-au numărat câţiva absolvenţi ai şcolii.

Simion Vasilescu a fost ajutorul lui Ion Mincu, alături de care a lucrat la primăria judeţului Covurlui. A publicat o serie de articole despre mentorul său.

La aniversarea din 9 Martie 1924, Ermil Pangrati era complet orb în urma unei cataracte posttraumatice produse de o scânteie de locomotivă (informaţie aflată de la Ruxanda Brabeţeanu, nepoata lui Ermil Pangrati). Acest context ar putea explica de ce el locuieşte în Şcoala în care preda încă (putea încă să deseneze şi să lucreze). Locuinţa sa era la primul etaj, într-o cameră cu balcon, în dreapta intrării elevilor (amfiteatrului). Spaţiul acesta a fost folosit ca locuinţă de directorul Ermil Pangrati (1924-1931) şi apoi de rectorul Petre Antonescu (1931-1938). Camera simetrică din stânga a fost folosită ca locuinţă de către unul din proiectanţii clădirii: Iorgu Ciortan, care a fost şi primul bibliotecar al Şcolii, începând din 1921. În tabloul S.A.R. din 1924 Iorgu Ciortan apare la adresa Enei nr. 6[18]. În Monitorul Oficial din 17 mai 1933 sediul său profesional era pe str. Enei nr. 3. Aceste săli sunt apoi transformate în săli de studiu de către decanul Paul Smărăndescu, începând din 1938 (Toma T. Socolescu, *Fresca arhitecţilor care au lucrat în România în epoca modernă: 1800-1925*, Ed. Caligraf Design, 2004, p. 73).

În 14 iunie 1926, Consiliul profesoral semnala "necesitatea grăbirii lucrărilor şi concentrarea pe interior", deoarece primăria ceruse în 7 iunie 1926 dărâmarea imediată a vechiului local, iar Societatea "Clădirea Românească" este pe cale să-şi vândă localul din Brezoianu 12 unui particular. În 9 noiembrie 1927 se decide deschiderea cursurilor în noul spaţiu cu toate lipsurile "inerente aşezării într-un local nou construit." [19]

Încă din primul an au fost organizate spaţiile astfel: "Atelierul 1 pentru elevii anului I, atelierul 2 pentru elevii D-lui arh. Berindey, atelierul 3 pentru elevii d-lui Ghica, atelierul 6 pentru elevii d-lui Smărăndescu, pînă ce Biblioteca de la nr. 5 va fi mutată la parter, iar acolo atelierul d.lui arh. Antonescu, proiecte de construcţie, diplome etc. Atelierele de desemn şi modelaj vor fi cele din subsolul clădirei, iar pentru constructori şi desenatori

este rezervat atelierul de la cupola centrală."[20]

"Lucram în ateliere pînă la orele 10 seara, cînd se stingeau luminile. Fiind întuneric către sfîrşitul programului, iar noi fiind absorbiţi de lucrul la planşetă, nu ne prea preocupam de ce se petrece şi în exterior, plouă, nu plouă, ninge, nu ninge … în plus, atelierele mai erau şi la etajul doi al şcolii, rupte de realitatea meteorologică a străzii". (Teodor Comşa Teodoru. Din viaţa vechii şcoli de arhitectură. Arhitectura, nr. 3, 1979, p. 74)

"… aşa erau notate proiectele, cu „menţiune", „bine" şi „foarte bine". Proiectele care nu întruneau condiţiile de promovare primeau „insuficient". Acestea ar fi trebuit refăcute până la sfârşitul anului şcolar, dar erau adesea amânate. Mulţi din studenţii care lucrau la birouri de arhitectură, fiind foarte aglomeraţi, nu aveau timp să le lucreze şi le amânau ani în şir. În şcoală nu prea se lăsau repetenţi." (Ana Gabriela Tabacu. Arhitectul George Damian – retrospectivă biografică. Arhitext, nr. 6, 2000, p. 54)

1932-1938 Academia de Arhitectură

Din anul 1932, Şcoala Superioară de Arhitectură îşi schimbă denumirea printr-o lege specială şi devine Academia de Arhitectură. În acelaşi an, învăţământul de arhitectură a fost reglementat pentru prima dată printr-o lege proprie. Echivalând-o în grad cu universitatea şi păstrându-i titulatura de Academia de Arhitectură, obţinută printr-un decret din 15 iulie 1931, noua lege reglementa şi dreptul purtării titlului şi exercitării profesiei de arhitect în România.

Atât proiectele, cât şi desenele cele mai reuşite sunt recompensate cu premii în bani, pentru care se asigură fonduri permanente (anterior această practică fusese supusă vremurilor) menite să stimuleze concurenţa şi talentul studenţilor. În domeniul releveelor, introducerea premiilor echilibrează în mare parte efortul de deplasare al studenţilor şi cheltuielile pentru materiale.

Fotografie cu profesori și invitați, Ilustrațiunea română din 5 aprilie 1934

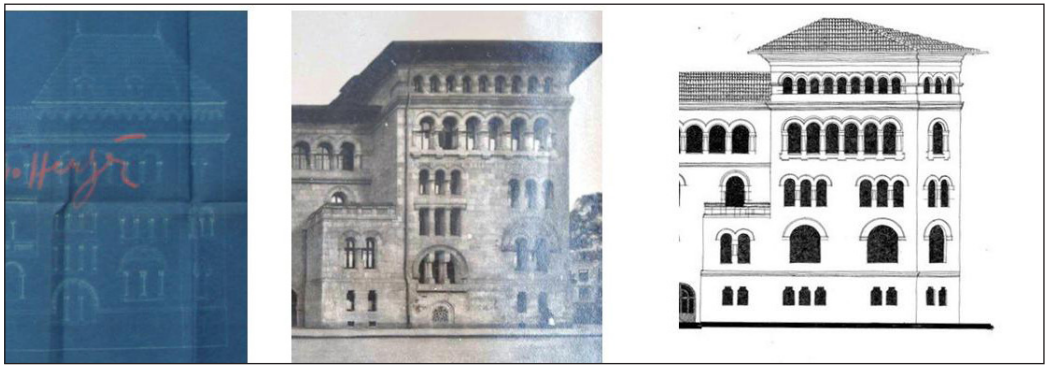
1938-1948 Facultatea de Arhitectură din cadrul Politehnicii din Bucureşti

"Facultatea de Arhitectură era, ca şi astăzi, socotită o şcoală de elită, cu puţini studenţi (în anul I - maxim 45, din care apoi, până la absolvire se pierdeau cca. 10-15%). Profesorii, la studiile fundamentale, matematici, geometrie, mecanică şi beton şi rezistenţă, erau şi cadre didactice consacrate care profesau şi la alte universităţi. Ca şi cei de istoria şi teoria arhitecturii, ei erau de vârstă medie spre vârsta a treia. Profesorii de atelier, cu excepţia sculptorului Mac Constantinescu, la atelierul de modelaj, şi arh. Gh. Simotta la desen, în anul I, erau mai în vârstă, Statie Ciortan, Constantin Iotzu, Nicolae Nenciulescu şi Paul Smărăndescu." (Ion Mircea Enescu. *Arhitect sub comunism*. Paideia, 2007, p. 16)

Din 1943 până în 1948, pentru pregătirea specialiştilor în construcţia şi reconstrucţia oraşelor, a funcţionat pe lângă Facultatea de Arhitectură, o secţie de specializare în Urbanism, sub conducerea profesorului Duiliu Marcu.

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial faţada dinspre Strada Biserica Enei a suferit

deteriorări cauzate de bombardamentele anglo-americane. Se constată modificări la nivelul faţadei de lângă Biserica dintr-o Zi comparând proiectul din 1912, placheta din 1922 şi o fotografie nedatată (anii 30) cu cea din releveul din 1971-1972 (comparatie plan 1912, foto anii 30 si releveu 1970). Ferestrele de la primul nivel erau asimetrice şi nu simetrice cum sunt azi (una era mai sus şi alta mai jos). Această zonă de lângă Biserica dintr-o Zi a fost afectată de bombardamentele din 1944 conform unor mărturii ale profesorilor vremii. Aceste modificări ale faţadei nu apar însă în Dosarul nr. 1 din 1958 care includea lucrările de pietrărie de la faţada IAIM.

Detalii pentru comparație din planul autorizației de construcție 1912, fotografie din anii 30 și releveu 1970

Sala Frescelor și Muzeul

Clădirea Şcolii de Arhitectură din Bucureşti (corpul vechi al Universităţii de Arhitectură şi Urbanism Ion Mincu) are accesul printr-o scară monumentală. Aceasta conduce spre primul nivel cu cele mai importante spaţii ale Şcolii: Marele Amfiteatru şi Sala Frescelor. Numele sălii provine de la cele două fresce în stil neobizantin pictate de Olga Greceanu în 1937 (şi inaugurate în 1939). Pictoriţa specializată în pictură religioasă a decorat pereţii sălii de sedinţe a Academiei de Arhitectură cu două compoziţii istorice de peste 100 de m2 fiecare: Evoluţia arhitecturii din Bucureşti şi Legenda Meşterului Manole. Sala corespunde exteriorului decorat cu arcade şi coloane sculptate de pe faţada stângă a Şcolii

de Arhitectură. Folosită pentru prezentarea proiectelor de an şi a celor de diplomă, pentru spectacole şi baluri ale bobocilor (în anii 70), Sala Frescelor este folosită pentru evenimente ale UAUIM ca expoziţii sau conferinţe.

Scara monumentală a Şcolii de Arhitectură conduce şi la un demisol, situat sub Marele Amfiteatru. În locul unde era odinioară Sala de sculptură a fost creat Muzeul Şcolii de Arhitectură. Acesta este atestat prima oară în 1916 în revista Arhitectura. În acel moment conţinea releveele elevilor dar şi câteva modele de studiu. Din acest sâmbure, muzeul a evoluat până la forma actuală. El a fost resuscitat în anii 80, în urma unei expoziţii care prezenta fragmente din demolările din Uranus şi regândit în perioada 2013-2015. La ora actuală Muzeul poartă titulatura de Centru Expoziţional Documentar şi înglobează o galerie de pictură, Gliptoteca, o sală dedicată istoriei şcolii, o galerie de busturi ale foştilor profesori şi conducători ai Şcolii şi o expoziţie dedicate clădirilor reprezentative realizate de arhitecţi români în perioada 1869-1986.

NOTE

[1] Grigore Ionescu. *Învăţământul de arhitectură-Dosar :75 de ani de învăţământ superior de arhitectură: studiu monografic*. Bucureşti, 1973, p. 91

[2] Scrisoare găsită la sfârşitul monografiei mai sus citate, cotă I 52 G. I., inv. 106.361, din biblioteca UAUIM.

[3] Grigore Ionescu. *Op. cit.*, p. 40

[4] ***. Societatea Arhitecţilor Români. *Analele arhitecturei şi ale artelor cu care se leagă,* an III, nr. 3, 1892, pp. 46-49

[5] Vasile Pocitan. Notite istorice asupra Bisericii Sfintii Voievozi din Bucuresti, 1904

[6] ***. Societatea Arhitecţilor Români. *Analele arhitecturei şi ale artelor cu care se leagă,* an III, nr. 3, 1882, pp. 46-47

[7] Sanda Voiculescu. Localurile Scolii de Arhitectura. În: *Arhitext Design*, nr. 1, 1993, p. 3

[8] Gabriela Tabacu. Cronologie sumară a profesiei extrasă din publicistica românească de arhitectură de până la cel de al doilea război mondial (I). În: *Arhitext*, nr. 1, 2002, p. 8

[9] Sergiu Nistor, Reka Tugui, Şerban Bonciocat. *Universitas. Instituţii de învăţământ superior din Bucureşti*. Bucureşti: Igloo media, 2013, p. 58

[10] Nicolae Lascu. Şcoala de arhitectură şi "Stilul Românesc" 1900-1915. În: *Arhitectura*, nr. 5/1985,

p. 37

[11] Nicolae Lascu. Şcoala de arhitectură şi "Stilul Românesc" 1900-1915. În: *Arhitectura*, nr. 5/1985, p. 41-44

[12]Horia Moldovan, *Studiu istoric, architectural şi urbanistic…*

[13] Cotă S II 123, Biblioteca UAUIM, p. 23

[14]Toma T. Socolescu. *Amintiri*. EdituraCaligraf Design. 2004, p. 115

[15] Ioan Cristea. Studiu asupra necesităţii executării planului cadastral al Municipiului Bucureştui şi introducerii cărţilor funduare. Urbanismul, nr. 7-8, 1936, p. 292

[16] Nicolae Lascu. *Op. cit.*, p. 104

[17] Sanda Voiculescu. *Op. cit.*

[18]Valentin Popescu. Casele demolate ale arhitecţilor. *Caietele muzeului*, nr. 3, 2019

[19] Sanda Voiculescu. *Op. cit.*

[20] *Ibidem.*